

שלוש תעודות מימי פולמוס 'וורווי'דניה/ ערב ועידת פולטאוה של מפלגת הפועלים היהודית הסוציאלי-דמוקרטית 'פועלי-ציון'

להלן ניתנות שלוש תעודות (מקור רוסי ותרגום עברי), שהן חלקי מסמך אחד, שישמו הכולל 'הרצאה/ והשמור בתיקי יצחק בן-צבי בארכיון העבודה (תל-אביב), וסימנו הקטלוגי 10 111 (47). המסמך לא היה קרוב לוודאי, יחיד, ואף-על-פי שהמקור שלפנינו איננו העתק הקטוגראפי, סביר להניח שהוא כעין מכתב חוזר שנפוץ בקרב פעילים מרכזיים של 'פועלי-ציון' אשר גילו זיקה ליקאטרינוסלאב, ואפשר שלא רק בקרבם. כל חלקי המסמך כתובים בידו שלוש התעודות הן:

- א. דין-חשבון של הוועד המארגן.
- ב. תקציר הרצאה על הנושא — 'לשאלת ההכרת באוטונומיה טריטוריאלית'.
- ג. תקציר הרצאה על הנושא — 'דרכים ואמצעים להשגת האוטונומיה הטריטוריאלית'.

על טיבו של המסמך, ומילא על זהות מתבררו, נוכל לעמוד מתוך בדיקת תוכנם של הדברים. על כן נעסוק בתעודות לגופן ובהקשרן. תעודה א' כשמה, היא דין-חשבון על השתלשלות גיבושו של הוועד המארגן של מפלגת 'פועלי-ציון' מיסודה של קבוצת 'וורווי'דניה, המיעוט של הסיים וארגוני 'פועלי-ציון' הגדולים מיקאטרינוסלאב, ויטבסק ומחוזות ליטא והצפון. השותפים ליוזמה המנויים בזה מאפשרים לנו לאתר את זמנו ואת תפקידו האפשרי של המסמך הנדון.

התעודה פותחת בהתגוננות מפני ריבון שהיה נפוץ על השתעבדות קבוצות 'פועלי-ציון' לתיאוריית 'וורווי'דניה' ולקבוצת 'וורווי'דניה, ומגישה לקוראיה גירסה משלה על תולדות הוועד המארגן מיסודה של יקאטרינוסלאב. הדין-חשבון מזכיר את ההחלטה שנתקבלה בהתייעצות 'פועלי-ציון' זמן מה לאחר הקונגרס ה-7 בבאזל (הכוונה להתייעצות ציריך — בשבוע של 24—30 ביולי 1905 [6—12 באוגוסט]) בדבר

1. השתמרות המסמך בתיקי בן-צבי אפשר שהיא מקרית לחלוטין. ברם, ברצוני להעיר שבן-צבי, כנציגם של 'פועלי-ציון' בפולטובה, היתה לו זיקה מסוימת אל 'וורווי'דניה' בוורודשי הקיץ של שנת 1905. ב'פנקס לחברי הגדוד העברי בעד ארץ-ישראל', שנחבר על ידו בסיון תרע"ה, מספר בן-צבי על מפעלו למען 'פועלי-ציון' ואומר: 'אך יחסים היצוניים לא היו לנו עם 'פועלי-ציון' בשאר ערי רוסיה, רק עם 'וורווי'דניה' היו לנו פחות או יותר יחסים (קירוב)' (ההדגשה שלי). ויורשה לי להעיר שזהו המסמך האוטוביוגרפי המוקדם ביותר של בן-צבי (שמור ביד בן-צבי').

ייסוד לשכה מארגנת². להלן מודה הדין-וחשבון, שלכחודש וחצי נדס הענין, ורק לקראת סוף ספטמבר 1905 הוחלט לקיים בירור רעיוני מכריע, שתוצאותיו עשויות היו להביא לנקיטת צעדים ממשיים לארגונה של מפלגת פועלי-ציון חדשה. להת-יעצות זומגו: (א) אנשי 'זורוז'דניה'; (ב) מה שקרוי 'מיעוט הס"ס'; (ג) נציגי קבוצות עיקריות של 'פועלי-ציון'. איבר ל'זורוז'דניה, הכוונה כאן היא לקבוצה המקורית שניסתה את כוחה והשפעתה עוד בעת שנתלכדה למפלגת הפועלים הציונית-סוציאליסטית (ס"ס) בראשית 1905. אלא שבמועצת היסוד של המפלגה הנוכרת נדחתה הקונפציה של 'זורוז'דניה' וניתנה עדיפות לעקרון הטריטוריאליסטי. אנשי 'זורוז'דניה' באלצו לבלוע את כטלונם והסתלקו מפעילות בגוף הפוליטי החדש. מעתה ביקשו להשליך את יהבם על קבוצות 'פועלי-ציון' שנשארו נאמנות לעקרון הפלשתיני, לעזרתם באו יהודה נובאקובסקי (ירמיהו), שמעון דובין ובני פרידלנדר, שתחילה נתנו ידם לייסוד מפלגת הס"ס באודסה, אולם פישו אחר-כך משלא יכלו לקבל על עצמם את עול המשמעת לאידיאולוגיה של הס"ס ונרתמו ליוזמה השניה של 'זורוז'דניה' להקמת מפלגת פועלים יהודית חדשה³. בני פרידלנדר ויהודה נובאקובסקי נכחו בקונפונציה של 'זורוז'דניה' בקרוצ'ה במחצית ספטמבר (המועד המסוער: בין 17 ל-19 בספטמבר), שבה נוסח ללא פולמוס המצע האידיאולוגי ואף נקבעה הטאקטיקה כיצד לחדור ולהשתלט על סניפי 'פועלי-ציון' שלא הצטרפו לס"ס. משה זילברפארב, מעמודי התווך של קבוצת 'זורוז'דניה', משיח לפי תומו בספרו על אירועי הקונפונציה של קרוצ'ה, כיצד הוזמן נובאקובסקי עלידי הלשכה המארגנת ביקאטרינוסלאב, 'אשר קיוותה [מצדה] כמסתבר, למשוך אותו לתוך שורותיה, ואילו אגו, להיפך, הטלנו על ירמיהו את המשימה להעביר את הלשכה המארגנת לצדנו'. בהמשך מטיעם זילברפארב כי ירמיהו עשה את שליחותם באורח שלם ומעולה⁴.

הנה כי כן כמסתבר, כי מה שמכונה כאן 'מיעוט של ס"ס' מוסב אמנם על קבוצה שפרטה מן הס"ס ואפשר שהקפידה על ייצוג כזה כלפי חוץ, אלא ששיתפה פעולה בכוונה תחילה עם אנשי 'זורוז'דניה', והוכיחה יעילות ומיומנות בביצוע טכסימי ההסתננות אל בין חוגי 'פועלי-ציון'. אנשי 'פועלי-ציון' לא השכילו אפוא לעמוד

2. רחל ונאית-בן-צבי, אנו עולים, תל-אביב תשכ"ב, עמ' 282 ואילך; נחום ניר, ערשטע יארן, תל-אביב 1960, עמ' 189 ואילך (בעברית) — פרקי חיים, תל-אביב תש"ך, עמ' 167 ואילך) ב' ברומב, 'זכרונות', די קעמפפער שטימע, גליון 31, פברואר 1916, הועתק באוניברסיטת ארבעטער יאר-בוך און אלמאנאר, ניוירוק 1928, עמ' 180—186.
3. ענין זה מתואר אצל כ" זילברפארב, 'די גרופע "זואראנדעניע"', רויטער פנקס, (1921), עמ' 128; זילבערפארב, 'אונזערע ערשטע באגעגענישן מיט די מאַסן (זכרונות און מהשבות)' מאציאליסטישער טעריטאריאליזם, פאריז 1934, ערשטער זאמלבוך, עמ' 53 ועמ' 66 ואילך. נאמר שם כי מטעם 'זורוז'דניה' באו למפגש: משה זילברפארב, בן-אדיר (א' ראיון), ווי פאבריקאנט, י' ברעגמאן.
4. ראה זילבערפארב, 'די גרופע', עמ' 126.
5. ראה זילבערפארב, 'די גרופע', עמ' 128; ב"צ דינור, עולם שקע, ירושלים 1938, עמ' 215. עדות מוקדמת על הסימיסטים בנדון; סערפ (רוסית), מוסקבה 1907, קובץ ראשון, עמ' 259.
6. 'מאציאליסטישער טעריטאריאליזם', עמ' 67.

על הצד הפיקטיבי שבהופעת הקבוצה. מה גם שבקלסתרה האידיאולוגי נשתלבה דבקות במאטריאליזם ההיסטורי, בניגוד לתפיסה ריאליסטית של ההיסטוריה שהוצגה על-ידי 'זוורו/דניה', ובעקרון הפלשתנאי.⁷

סקירת הוועד המארגן שהוקם כתוצאה מן ההתייעצות שנתקיימה ביקאטרניוסלאב בשבוע של יום הכיפורים תרס"ו (25—30 בספטמבר 1905),⁸ המובאת בזה, אפופה עדיין אווירה של הכרת ערך פועלי-ציונית. פרט ללשון ההתנצלות שבפתיחה בא יסוד זה לידי ביטוי בהטעמת התרומה העצמית של 'פועלי-ציון' לניסוח החלטת הקונפרנציה ובאזכור של התחייבות מפורשת מצד חברי הוועד המארגן של 'זוורו-דניה' כי בגליון החמישי והאחרון של 'זוורו/דניה' יצוין על העטיפה כי הקבוצה מפסיקה את קיומה כיחידה נפרדת עם הצטרפותה למפלגת 'פועלי-ציון' (ההדגשה שלי). הלשון המודגשת מטעימה כי היקאטרניוסלאבים הגדירו עדיין את מעשיהם כתרומה לייסוד מפלגת 'פועלי-ציון'. למותר להעיר, שציון כזה לא בא בגליון החמישי ושאישי 'זוורו/דניה', על שתי הקבוצות (כולל 'מיעוט הס"ס'), העריכו את המתרחש כתחבולה ארגונית שעלתה יפה.⁹

כלום יתכן שאף אנשי 'פועלי-ציון' היקאטרניוסלאבים היו מודעים לתחבולה וניסחו את הדברים כפי שניסחו מתוך שימת-לב לרתיעה אפשרית ולמבוכה מזיקה, שהתחוללה מוצגת וקיפול מוחלט של דגל 'פועלי-ציון' מפני האידיאולוגיה של 'זוורו/דניה' יעוררו בקרב חברי 'פועלי-ציון' מהשורה? אם לשפוט על-פי סיפורו של זילברפארב, ואפילו הסיפור המאוחר (מ'1934), אין הדעת נותנת שהיקאטרניוסלאבים היו שותפים לתחבולה. אפשר שידע על כך מאטיס לבקובסקי (מנהיג 'פועלי-ציון' היקאטרניוסלאבים) ועוד מאן דהו. שכן קשה ההשערה שענין כזה יכול היה להישמר בסוד, אילו נתודעו אליו אנשים רבים ביקאטרניוסלאב.¹⁰

גם זילברפארב משיח בזכרונותיו על אי-נוחות שנשתררה לכשנתברר כי קומץ מאנשי 'זוורו/דניה' עומד לבלוע את 'פועלי-ציון' המרובים. נחוצות היו שיחות שכנוע ממושכות כדי להסיר את המחיצה הפסיכולוגית, ואפשר שהניסוח הסופי אמנם דיבר על כך, שהארגון החדש העומד להתהוות איננו אלא המשך של 'פועלי-ציון' ואף ישא במפורש את שמם. קשה לפרש פסקה זאת בדין-וחשבון בלי לשער כוונה כזאת, שהרי אם שאפו הנדברים להקים מפלגה בעלת שם חדש, מה טעם מצאו להזדקק למטבע לשוני מפורש: מפלגת 'פועלי-ציון'. זילברפארב לא נדרש לענין זה בטענה שנאלץ להסתלק מהדיון הארגוני מטעמים אישיים.¹¹

7. שם, עמ' 52.

8. שם, עמ' 53. בהתייעצות נוסחה החלטה, שקטעים ממנה מובאים בתעודה, התחלטה כשלעצמה איננה בגמרא.

9. שם, וגם עמ' 67, שבו מוסר זילברפארב את פרטי ההסכם על סדרי ההתייעצות.

10. בשובו לרוסיה מן הקונגרס הבחין אוסישקין בגילויי קירבה בין 'פועלי-ציון' לס"ס. ספק אם מבחינה מעשית היתה כאן התקרבות לס"ס. נכון יותר שהיו כאן סימנים ראשונים להידברות עם 'מיעוט הס"ס', שפרש וכיוון את צעדיו לסיימסטים. השווה על כך מכתב הוזר של בצלאל יפה מן ה-22 באוגוסט 1905 (אצ"מ, חק בצלאל יפה, A*46).

11. 'סאציאליסטישער טעריטאריאליזם', עמ' 73 ואילך.

מתי נתחבר הדין־וחשבון? את עיתויו ניתן לקבוע קביעה שבקירוב, על־פי כמה ציוני זמן. בעלי־התעודה מזכירים את הקונפרנציות האזוריות ששימשו שלב הכנה לכינוסה של מפלגת ה"ס ('יידישע סאציאליסטישע ארבייטער פארטיי'), ובכלל זה הוועידה האזורית של דרום־מערב שנתקיימה בברדיצ'ב וארכה כשבועיים ימים, בין ה'11 ל'25 בדצמבר 1905. מכאן שהתעודה יכולה להתנסח רק לאחר ועידת ברדיצ'ב. אפשר שהדבר היה בראשיתה של שנת 1906. אין לשער מועד מאוחר יותר, שכן היה על בעלי הדו"ח לבוא השבון עם אנשי 'זוורו'דניה' על התחייבותם לפרסם הודעתם בבטאונס, או להשמיט ענין זה בכלל. גם הבשורה להוציא לאור את ה'אין קאמפף' היתה מתבטלת, שכן עד לייסודה של המפלגה לא הצליחו אנשי 'זוורו'דניה' ושותפיהם לפרסם בטאון בשם זה.

אזכור ועידת ברדיצ'ב עשוי להועיל גם בהארת משמעותם של שני הפרקים הנוספים במסמך המתפרסם. כאמור, מקיף המסמך שני תקצירים של הרצאות: אחד הנושא את הכותרת 'לשאלת ההכרח באוטונומיה טריטוריאלית/ והשני: 'דרכים ואמצעים להשגת האוטונומיה הטריטוריאלית. והנה, על שתי הרצאות בשם דומה מספר גם הדין־וחשבון של קונפרנציית ברדיצ'ב, כפי שגרשם על־ידי ברוכוב ונתפרסם בחלקו ב'ברייסקאיה ראבוצ'איה כרוניקה'. האחת נקראת שם בשם מורחב במקצת: 'ההכרח ההיסטורי של האוטונומיה הטריטוריאלית לעם היהודי'.¹² ואילו השניה נושאת כותרת החופפת כמעט להלוטין את התקציר שלפנינו והיא: 'על הדרכים ועל האמצעים להגשמת האוטונומיה הטריטוריאלית'.¹³ כאמור, כתב־העת פירסם את הפרוטוקול של הקונפרנציה רק בחלקו הראשון, והקטע שראה אור מכיל סקירה של הרצאת זילברפארב (באזין) בנושא הראשון ותשובת ברוכוב בוויכוח. בנוגע להרצאה השניה ניתנת רק ידיעה שהיא אמנם תושמע בסיום הקונפרנציה. מכאן שיש יסוד להעיר על מידת הקירבה והתפיפה שבין תקציר ההרצאה הראשונה שבתעודה ובין רישומה בפרוטוקול בירי ברוכוב. מן הראוי להודות, שאם כי התקציר מוסב על עניינים זהים, הוא בכל זאת שונה וחסר לעומת לשון הפרוטוקול.

לשון הפרוטוקול של ברוכוב מתייצגת כהרצאה עקיבה ומאורגנת של הטיעון, שנציג 'זוורו'דניה' ביקש להביא לפני קהל מאזיניו. אפשר שניתן לזקוף את הדבר לעריכה שנעשתה ברישום ההיולי על־ידי ברוכוב, שהקפיד להציג את יריבו בוויכוח בכל ההגינות הראויה, וניסח את השקפתו בצורה המכבדת את בעל־הפה, מכל מקום, השוואת המקורות מסלקת כל אפשרות לשקול התנהגות הפוכה. ברוכוב לא גרע מטיעונו של זילברפארב שום אלמנט שהעדרו עשוי היה לפגום בעקיבותו ההגיונית. ההיפך הוא הנכון. דווקא תקציר ההרצאה הכלול במסמך משקף מהדורה לא משוּרֶחֶת, כאוטית קמעה ומשכנעת פחות של הרצאה פורגראמטית, משל זילברפארב (באזין), שהושמעה קרוב לוודאי באחד ממפגשי ההסברה לפרוגראמה 'זוורו'דנית'.

12. 'ברייסקאיה ראבוצ'איה כרוניקה' מס' 2, פולטאווה, 12 במאי 1906, עמ' 45.

13. שם, עמ' 51.

עם זאת הנני ניכח להשערה שהמסמך הוא בעל משמעות פורמאלית ונפוץ ברשותו וביוזמתו של הוועד המארגן, שכן הוא מכיל מחד גיסא את הקומוניקאט הרשמי על מצב העניינים בוועד לקראת שנת 1906, ומאידך גיסא יש בו שני תקצירי הרצאות המצטרפות לשלמות המציגה את עיקר החידוש של 'זוורוז'דניה' בפולמוס האידי-אולוגי בתוך 'פועלי-ציון'. כבר הערתי שהקומוניקאט משקף את הערכתם של 'פועלי-ציון' את משמעות האירועים, וסביר הוא שאילו הוטל הניסוח על אנשי 'זוורוז'דניה', היו נמנעים משורת לשונות הכלולים בו. אף תקצירי ההרצאות באו מכלי שני, כעין הרקת-תיווך של איש 'פועלי-ציון', הדבר עולה יפה מלשון הפתיחה של התקציר הראשון. אינני מניח בהקשר זה שהנוסחה היא בגרר פרשנות למקור, או שיש עמה היסטים העשויים ללמד על דגשים שונים, ואולי אפילו חילוקי דעות. ברצוני רק לומר, שאילו נעשתה המלאכה עליידי אנשי 'זוורוז'דניה', היתה השקידה על הסגנון ועל הצורה ניכרת יותר מכפי שהדבר מופיע בחומר שלפנינו.

כבר שיערתי שהמסמך בשלמותו נתחבר ונפוץ בראשית ינואר 1906, ועל כן יש אולי מקום להעיר על קשר מסוים בין תוכן ההרצאות ובין ההודעה הרשמית של קונפרנציית ברדיצ'ב, שנחפרסמה ב'כרוניקה' תחת הכותרת 'נקודת הזהות ונקודות המחלוקת שבין שני הזרמים כפי שנתגלו בקונפרנצייה הדרום-מערבית של 'פועלי-ציון'¹⁴.

אתרכו בעיקר בשאלת הזיקה לקונגרס הציוני, המוגדרים בהודעה הרשמית כזרם ראשון — כלומר הזרם הפולטאבי — מכריוס כי ללא קשר לבעיה, 'איוו צורה תלבש צבירת הכוח בתוך העם היהודי, אם צורה של אוטונומיה לאומית בארצות או צורה כלשהי אחרת (של ארגון מפלגתי, למשל) — מוצא (הזרם הראשון) שפיתוח הכוחות הפנימיים, ובמיוחד החיצוניים, יתבטא בגידול מודרג ובלתי נמנע של העמדות היהודיות בפלשתינה'. הבולט בניסוח שהבאתיו הוא ההקפדה שלא להסיח את הדעת מן הצורך בעבודת בניין מתמדת בארץ-ישראל ולא לתר. בהקשר זה באה הטעמה של שוויין-הערך בין האוטונומיה הלאומית ובין 'צורה כלשהי אחרת' של צבירת כוח לאומי. והמסקנה הנגזרת היא, שהזרם הראשון 'מכיר בהש' תתפות הפרולטאריאון היהודי בקונגרס הציוני הכללי בצורה זו או אחרת'¹⁵.

מסקנות הזרם השני — 'זוורוז'דניה' — הבאות בהמשך ההודעה הרשמית, אינן נדרשות ללשון 'צורה כלשהי אחרת' (של ארגון מפלגתי, למשל). הן מסתפקות בהרצאת עמדתו בדבר 'היות האוטונומיה הלאומית שלב ביניים הקודם לכל נסיון של מימוש הטריטוריאליזם על-ידי הפרולטאריאון, והילכך 'עליו להימנע מהשתתפות בקונגרס הציוני או הטריטוריאליסטי'.

התקציר המובא להלן מכיל לעומת זאת פסקה שלמה המותחת ביקורת על סבירות הטיעון הפולטאווי בדבר היות הארגון המפלגתי מסגרת נאותה לצבירת כוח לשם הגשמת ההתישבות בארץ-ישראל. הוא אומר:

14. 'כרוניקה יברייסקי ו'וני', גליון 4, מן ה-31 לינואר, 1906. עמ' 9-10.

15. שם, עמ' 10.

1. 'בכלל, בהגשמת הציונות לא מעניין אותנו הצד של רכישת הטריטוריה אלא הצד של יישובה, אשר ביצועו ייתכן רק על-ידי מדינות חזקות ומוסדות פרטיים, בעלי שלטון פוליטי'.
  2. 'מוסד ציוני אינו יכול לפתור בעיות התישבות, שכן אין לו האמצעים המתאימים. גם מפלגה אין ביכולתה לפתור בעיה זאת, ואם נשווה את ההסתדרות הציונית עם מפלגה כלשהי נגיע למסקנה מעציבה בשביל ההסתדרות הציונית' (ההדגשה שלי).
- אפשר, אפוא, שבהטעמתו של ענין זה מהדהד הוויכוח שהתנהל בברדיצ'ב ומחברי התקציר השתדלו להעניק לתועמלניהם נימוקים כדי 'שידעו להשיב'.
- ואחרון אחרון. את-עלימי שהתקציר השני מציג את שאלת ההשתייכות של הארץ-גונים הפרולטאריים היהודיים ההסתדרות הציונית, ולמרות זאת שהוא שוקל את הבעיה מצדדים אחדים, אין הוא מנסח תשובה פסוקה, שלילית. אפשר שהדבר משתמע מכלל הטיעון, ולכך אולי התכוונו המחברים. ברם, התקציר איננו חותר להוציא סוגיה זאת מכלל ספק. נראה לי, שבנוהג זה משתקפת הססנותה של הלשכה המארגנת ביקאטרינוסלאב בכל הנוגע להינתקות מן ההסתדרות הציונית, מה גם שבו בזמן ניהלה משא ומתן עמה על קבלת סיוע כספי, ואפילו נענתה בשלבים מסוימים.

התעודות

ראשי תיבות במקור נפתחו בתרגום בלי ציון טורמזלי. ההערות המסומנות בכוכב מתורגמות מן המקור. הפענוח נעשה על-ידי גברת רחל מכלין. תרגמה מרים נאדל, הגיה את כתב-היד מר ליאון לוריא ז"ל. בנוסח המקור השתדלנו שלא לסטות מדרך גתינתן. ההשלכות סגורות בסוגריים מרובעים.

תעודה א

דיו והשמון של הוועד המארגן

נפצו שמועות, כי הוועד המארגן, המורכב מנציגי קבוצת 'זורוז'דניה' כופה, תיאוריה חדשה על 'פועלי-ציון'. למעשה, מצב הדברים הוא כזה: בקונגרס האחרון החליטו צירי 'פועלי-ציון' לבחור אר"ב [לשכה מארגנת] לצורך המשך הפעולה הארגונית. כעבור חודש וחצי לאחר הקונגרס הזמין האר"ב הנבחר לקונפרנציה שבקראה על ידו את נציגי קבוצת 'זורוז'דניה', נציגי המיעוט של ס"ס ונציגים של ארגוני 'פועלי-ציון' הגדולים, כגון: יקאטרינוסלאב, ויטבסק ומחוזות ליטא והצפון. המניעים של האר"ב לקריאת הקונפרנציה היו הצורך להבהיר אחת ולתמיד

1. הקונגרס האחרון הוא הקונגרס הציוני ה-7 בבאזל, והתחלטה לבחור לשכה מארגנת נחקלה במפגש בציריך. ראה: רחל ינאית-בן-צבי, אנו עולים, תל-אביב תשכ"ב, עמ' 282; ג' ניר, ערשטע יארן, תל-אביב 1960, עמ' 189 ואילך בעברית — פרקי חיים, תל-אביב תש"ך, עמ' 67 ואילך. בנוסח המקורי נאמר: 'בקונגרס האחרון של ציריך "פועלי-ציון" התלטו, ותיקנו את הלשון, שכן מתן השם קונגרס למפגש בציריך איננו סביר'.

את פרצופה הרעיוני של התנועה, ואם אפשר — לאחר בירור רב צדדי וניתוח היסודות הרעיוניים — להגיע לאחידות ולהסכם, להתאחד ולבחור בוועדה מארגנת. וכך היה. הקונפרנציה נשאה אופי רציני והיתה פורה.² הושמעו הרצאות על-ידי נציגי כל הזרמים בתנועה הציונית;³ התווכחו ולבסוף הגיעו להסכמה מלאה, והחלטת הקונפרנציה נתקבלה en bloc. עם זאת ציינו נציגי פועלי-ציון בהחלטה הנוגעת לביסוס הסוציאלי-פילוסופי של תורתם: אנתנו ונציגי הס"ס מתבססים על המאטריאליזם ההיסטורי, ואילו נציגי 'זוורו'דניה' יוצאים מתוך תפיסה ריאליסטית של ההיסטוריה, ובאשר לעקרונות החברתיים-פוליטיים הגנו תמימי-דעים (דוגמת המפלגה הסוציאל-דמוקראטית הגרמנית והמפלגה הסוציאל-דמוקראטית של צרפת).⁴ בו במקום, בקונפרנציה, נבחר הוועד המארגן והוטל עליו לקרוא לקונפרנציות אזוריות של 'פועלי-ציון' בכל רוסיה. בוכה התנאים הפוליטיים ותקופת הפרעות בדרום-רוסיה הופנתה פעילות הוועד המארגן לצפון-מערב, ונקראו קונפרנציות באזורים — של צפון פולין, דרום-מערב ושל ויטבסק. ככולן נתקבלו החלטות, שבהן, בין היתר, הובע הרצון לבגס מהר ככל האפשר את ועידת המפלגה. עבודת הוועד המארגן היתה פוריה ונמרצת, וכך, בין ה-15 באוקטובר וה-15 בנובמבר הושמעו באזור ויטבסק בלבד כ-100 הרצאות עיוניות.⁵ הוועד המארגן החליט להוציא, עד להתכנסות הוועידה המפלגתית, ביטאון בז'ארגון 'אין קאמפף' שיביא כרוניקה, דברי-פולמוס, מצעים ומאמרי ויכוח, והיה עליו להופיע בימים הקרובים.⁶ לאחר מכן הודיעו חברי הוועד המארגן מקבוצת 'זוורו'דניה', כי בגליון החמישי והאחרון של 'זוורו'דניה' יצוין על העטיפה, כי הקבוצה מפסיקה את קיומה כחידה נפרדת עם הצטרפותה למפלגת 'פועלי-ציון'.⁷

ОТЧЕТ ОРГАНИЗАЦИОННОГО КОМИТЕТА

Носились слухи, что О.К., состоящий из представителей] группы "Возрожд[ение]" навязывает П.-Ц. новую теорию. Действительно положение дел таково: На последнем конгрессе делегатов П.-Ц. решили выбрать О.Б. для дальнейшей организац[ионной] деятель-

2. על כך: זילבערפארב, 'די גרופע', עמ' 128; בן-אדיר, 'די אויסבילדונג פון דער י"ס ישער פאָרטיי', 'סאציאליסטישער טעריטאריאליזם', עמ' 53, זילבערפארב, 'אונזערע', עמ' 66.
3. ההקפדה על ראית 'זוורו'דניה' ומיעוט הס"ס כורמים ציוניים מעניינת ביותר מבחינת ההקשר ההיסטורי, והיא מייצגת נקודה ראיה פועלי-ציונית.
4. להגדרת עמדתם העיונית של אנשי 'זוורו'דניה' ראה גם: 'נקודות הוהות ונקודות המחלוקת', (לעיל, הערה 14 למבוא). שם המפלגה בצרפת לא ניתן כאן במדויק.
5. זילבערפארב, 'אונזערע ערשטע באגעגענישען מיט די מאסן', 'סאציאליסטישער טעריטאריאליזם', עמ' 75 ואילך.
6. ביטאון כזה לא ראה אור מעולם. כתבי-העת הראשון ביידיש מיסודם של היס"א"פ היה 'הפאלקס שטימע', בוויילנה, מס' 1, דצמבר 1906.
7. הגליון החמישי והאחרון של 'זוורו'דניה' נושא את התאריך דצמבר 1903, וקרוב לוודאי שהופעתו הכמשתית היתה מאוחרת קצת יותר.

стп. Выбранные О.Б., со своей стороны, через 1½ месяца после конгресса пригласили на созванную ею конференцию представ[ите-лей] группы "Возрождение", представ[ителей] меньшинства С.-С., представителей крупных П.-Ц. организаций, к[а]к: Екатеринбург, Витебск, Литовск[ого] и Северн[ого] районов. Мотивы, руководившие О.Б. при созыве конфер[енции] были те, что необходимо раз навсегда окончательно выяснить свою идейную физиономию, и если после всесторонне[го] тщательн[ого] проанализирова[ния] выясн[ятся] теоретич[еские] основ[ы], возможно будет придти к единству и соглашению, объединиться и выбрать О.К. Так и было. Конференц[ия] носила в высшей степени серьезный и продуктивный характер. Читались рефераты представите-л[ей] всех течений в сионистск[их] движениях: дискуссировали и в конце концов пришли к полному соглашению, и резолюция конфер[енции] была принята еп блок, при чем представит[елями] П.-Ц. в резолюции было указано, что социально-философск[ое] обоснован[ие] нашей теории, мы и представит[ели] С.-С. исходя из историческ[ого] материализма, и представ[ители] "Возрожде-ния" из реалистическ[ого] пониман[ия] истории, а в социально-политическ[ом] обоснован[ии] мы единомышленники (прим. Германск[ая] С.-Д. пар[тия], Франция, С.-Д. пар[тия]). Тут же на конференц[ии] был выбран О.К., которому поручено было созвать район[ные] конфер[енции] П.-Ц. во всей России. Ввиду политиче-ских условий и эпохи погромов на юге России вся деятельн[ость] О.К. была направена на Северо-Зап[ад], где были созданы конференции: Северо-Польская, Юго-Запад[ая] и Витебск[ого] района; всюду были приняты резолюции, в которых между прочим выражалось желание о скорейшем созыве партийного съезда. Работа О.К. была в высшей степени плодотворной и энергичной, так в одном Витебск[ом] районе от 15 окт[ября] до 15 ноябр[я] было прочитано до 100 теоретических рефератов. До партийного съезда Организационный комитет решил выпускать орган на жаргоне "Ин Кампф", несущий характер хроники, полемики и программы и дискуссионных статей; он выходит на днях. Затем членам О.К. из группы "Возрождения" было заявлено, что в 5-ом и последнем Но. "Возрождения" будет на обложке отмечено, что ввиду вхождения группы "Возрождения" в партию Поалей-Цион, она как самостоятельная единица перестанет существовать.

תעודה ב

לשאלת ההברה באוטונומיה טריטוריאלית

המרצה משתמש תכופות במלה 'סוציאליזם' כאנאלוגיה למלה נאציאונליזם. הסוציאליזם כמדע מגדיר את חוקיות ההתפתחות ההיסטורית וחושף את הגורמים, את התנאים של התפתחות זה. הסוציאליזם מציב לפני כל מדינאי את המשימה לגבש פרוגנוזה של ההתפתחות האנושית, מצד אחד, ומחייב לעצב את תכנית הפעילויות האנושיות מתוך מהלך העניינים האובייקטיבי [מצד שני]. כל קבוצה חברתית נמצאת בתהליך תנועה, כאשר הצורך האובייקטיבי של ההתפתחות ההיסטורית מתנגש באפשרות של ההתפתחות ההיסטורית. מקונפליקט זה תוכל הקבוצה החברתית להיחלץ באחת משתי הזרעים: 1. המעטת צרכיה, או 2. העלאתם, — למשל הפרולטאריון והלומפן-פרולטאריון — שאצל שניהם כאחד קיים הקונפליקט. עקב תנאים אובייקטיביים בהתפתחותו בפטר הלומפן-פרולטאריון מקונפליקט זה בדרך של המעטת צרכיו או התנוונות. הגיונית מוצדק הדבר לחלוטין: קבוצה חברתית, הפותרת את בעייתה בדרך המעטת צרכיה — מתנוונת; לדוגמה — אדומי העור באמריקה, שהגיעו להתנוונות על-ידי המעטה גוברת והולכת של צרכיהם. הלומפן-פרולטאריון, או קבוצה מתנוונת אחרת, יכול להציג אידיאל, אלא שהוא יהיה אוטופי או ריאקציוני; כאשר לפרולטאריון — הרי כמעמד חברתי, השואף להיחלץ מהקונפליקט על-ידי הרחבת האפשרויות של ההתפתחות ההיסטורית, הוא קם לתחיה תוך מאבקו האינטנסיבי וצרכיו גדלים במהלך ההתפתחות ההיסטורית. קבוצה מתנוונת לעומת זה אינה מנהלת מאבק כלשהו, או שמאבקה בן-חלוף כנסיסה שלפני המוות. והילכך היא הופכת לצופה פאסיבי של תהליכים אובייקטיביים, המובילים אותה להתנוונות. התורה הישנה של 'ההתרוששות' [על פיה] מתהזקת, כביכול, קבוצה חברתית במאבקה משום פחד הרעב והכליון, אבד עליה הכלל מכבר. כבר קאוטסקי, בהקדמתו למהדורה החמישית של תכנית ארפורט², בקונטרס 'הרפורמה הסוציאליט ואנטי-ברנשטיין'³ טוען, כי ברגע היסטורי מסוים נמצא דגל הקידמה בידי אותה קבוצה, השואפת להיחלץ מהקונפליקט בדרך של תחיה. משמ-

1. כוונת המדוע היתה לאמור, שהמרצה משתמש תכופות בלשונות ושיטות הנהגות בנייתו בעיות הסוציאליזם, כדי לקרב להבנת הקורא את גישתו לבעיות הנאציאונליזם.
2. המהדורה החמישית של 'תכנית ארפורט' לקאוטסקי יצאה לאור בגרמנית ב-1904 (צוידה כמבוא מיוחד. המהדורה הראשונה של תרגום רוסי: К. Каутский, Орфуртская программа, Москва, 1905. ואמנם מסתייג עם קאוטסקי מ'תורת ההתרוששות'.
3. אפטר שאיכוך ההקדמה לעיל בא לאשש את המשפט המתוויל במלים 'התורה הישנה'. הקונטרס הנוצר כאן איננו נהה עם ההקדמה, שכן קאוטסקי לא כינה את ההקדמה למהדורה החמישית בשם ה'כל'. על כן אפשר שהמשפט שבגוף ההרצאה הוא משובש. ועוד ייתכן שבפסוק המתחיל במלים 'בקונטרס' הרפורמה... לא נתכוון המרצה לשם הקונטרס, שכן הלשון 'הרפורמה הסוציאליט ואנטי-ברנשטיין' לא ניתנת בטקסט במרכאות, והמרצה לא ביקש כאן אלא לרמוז בלשון כללית לביקורת של קאוטסקי על ברנשטיין. ואם אמנם מרמזת הלשון לחיבור המוצע על קאוטסקי, אין זאת אלא שהמרצה הביא תימוכין כפולים משל קאוטסקי, שכן בביקורתו של קאוטסקי ישנו פרק על 'תורת ההתרוששות'.

עות האידיאל שלה בשאיפה ליצור תנאים היסטוריים בהם הכורח של ההתפתחות ההיסטורית הולם את האפשרות.

בעברנו אל המציאות היהודית אנו מעמידים את השאלות הבאות:

1. כלום מצוי קונפליקט בקרב האומה היהודית?
  2. כלום הקונפליקט הזה מהירף בהתליך ההתפתחות?
  3. איך פוטר העם היהודי קונפליקט זה: האם על-ידי המעטת צרכיו בהתפתחות ההיסטורית או על-ידי העלאתם?
  4. האם ייפתר קונפליקט זה על-ידי האוטונומיה הטריטוריאלית?
- הבעיה היהודית היא בעיה לאומית. התנועה לפתרון הבעיה היא תנועה לאומית, אך אין התנועה הלאומית על-מעמדית והיא אינה מובעת מלהמת מעמדות בקרבה; התנועה הלאומית היא תנועה בין-מעמדית, רוצה לומר — בתנועה הלאומית מעוניינים כל המעמדות. כך, לדוגמא, המהפכה הרוסית היא תנועה לאומית, שכן מעוניינים בה כל המעמדות, אלא שיחד עם זאת מחריפים בקרב האומה הרוסית הניגודים בין הפרולטאריון והבורגנות.⁴ בדברנו על אומות, אנו מצביעים על שני טיפוסי אומות:

1. שלטת, ו-2. מדוכאה.

אומה שלטת — יוצרת את ההיסטוריה הלאומית שלה. זוהי אומה החיה חיים נורמאליים, ובה משתוררים בהארמוניה החיים החברתיים; האחד מתנה את משנהו, או התוכן הפנימי תואם את הצורה החיצונית, או בניין-העל תואם את הבסיס, ואילו שעה שחסרה הארמוניה בין הצורה והתוכן, כמו ברוסיה של עכשיו, נוצר קונפליקט המוצא פתרון, אחרי מאבק מאומץ, על-ידי התאמה מלאה של הצורה אל התוכן. אחרת עשויה רוסיה להתנוון בזומה לאומה [המתנוונת בגסיבות דומות].

אומה מדוכאה נתונה תמיד בקונפליקט חריף בין הבסיס לבין בניין-העל או בין התוכן והצורה. תוכנה הפנימי נדחס לתוך צורה נתונה מראש וכפויה עליה. החיים החברתיים של אומה החיה חיים נורמאליים הם הארמוניים, ואילו אלה של אומה מדוכאה דיסהארמוניים. הבסיס אינו תואם את בניין-העל. הקונפליקט בין הצורה והתוכן עובר כחוט השני דרך כל ההיסטוריה של האומה. בשתי צורות מתגלה המאבק בין הלאומים:

1. התחרות, ו-2. ניצול.

ההתחרות בין האומות תיתכן כשהן ניצבות בשוק העולמי בתנאי מאבק חיצוניים שווים, כגון מאבק של אומה בורגנית אחת בזולתה. למשל: בין הבורגנות של צרפת לבין זו של אנגליה. זוהי התחרות לאומית. ואם נסתכל במאבק בין אומות שליטות למדוכאות — נראה, כי מאבק זה מקבל אופי של ניצול, כיוון שתנאי המאבק גוזרים מלכתחילה נצחון של האומה הנורמאלית.⁵ למשל: במאבק בין המוצר הרוסי

4. בדו"ח המוצא ע"י ברוכוב מוגדרת במקום זה הבעיה הלאומית בכללה כסתירה בין 'התוכן' ל'צורה',
5. הכוונה לאומה שלטת.

הפולני — מנצחת הבורגנות הרוסית, שכן היא משתמשת בזכויות העדיפות. היחס של האומה השלטת אל המדוכאה מתבטא בכך, שהיא מפקיעה לעצמה חלק מסוים מן האנרגיה שבעבודה עודפת, בדיוק כפי שהבורגנות מפקיעה לעצמה את הערך העודף של הפרולטאריון.

הדיכוי הלאומי חודר לכל הנקבוביות של חיי האומה [ככלל], כגון ניצול פינלנד ופולין. פינלנד מנוצלת מהבחינה הפוליטית בלבד, ואילו כלכלתה ותרבותה מתפתחות תוך עצמאות מלאה. פולין מנוצלת מבחינה פוליטית ותרבותית, ואילו היהודים — קודם כל ומעל לכל — מבחינה כלכלית, ושנית — תרבותית ופוליטית. דיכוי היהודים מכוון להרס הסטרוקטורה הסוציאלי-כלכלית שלהם וכופה עליהם להתנגל לתצורות זרות של חיים כלכליים.

אופיה המיוחד של הבעיה היהודית מתבטא בכך, שהיהודים מדוכאים במישרין, שעה שהאחרים מדוכאים בעקיפין. מהותו של הניצול הלאומי-פוליטי מתבטא בכך, שהאומה המדוכאה מפתחת אנרגיה מהפכנית ביתר-ישאת מאשר האומה השלטת, שכן היא מנוצלת יותר, והרווח נופל תמיד בחלקה של האומה השלטת. הניצול מהבחינה התרבותית הוא בועזר תרבות עצמית של האומה המדוכאה עקב הסתלקות האינטליגנציה שלה אל השורות המרווחות ובנות-החורין [של האינטלי-גנציה] של האומה השלטת, אשר יש לה שדה-פעולה רחב ביותר וערכי התרבות שהיא יוצרת נשארים ברשות האומה השלטת, שעה שהאינטליגנציה כשלעצמה היא פרי-עמלו של הפרולטאריון המדוכא שלה. מצויות שתי שיטות למאבק נגד האומות המדוכאות:

1. מאבק מאורגן, 2. [מאבק] בלתי מאורגן.⁶
המאבק נגד פינלנד — הוא דוגמא של דיכוי מאורגן ללא כיסוי. בדיכוי הבלתי-מאורגן אין רואים את השעבוד, והדיכוי נובע מתנאי-החיים האובייקטיביים של האומה הנחונה; למשל, האומה היהודית: אין להבחין כאן בדיכוי כלכלי מתוכנן, למשל: פרולטאריזציה לא נורמאלית, שכן הקאפיטליזם פרץ לתוך הסביבה היהודית, ולא התפתח בה בדרך של אבולוציה. אין תנאים אובייקטיביים לקליטת ההון בסביבה היהודית, היהודים מוכנסים בצורות גמורות של ייצור, הם עובדים יותר ומקבלים פחות; כך מתבזבז החלק העודף של האנרגיה הסוציאלי, שהפרולטאריון של עם הארץ מסיק ממנו תועלת. כל האומה נתונה לדיכוי. המעמדות השליטים מבצעים את הדיכוי המאורגן, ואילו בדיכוי הבלתי מאורגן משתתף גם הפרולטאריון, כיוון שגם הוא זוכה לרווח. לדוגמא: אי-פרולטאריזציה, התפתחות הלומפן-פרולטאריון בקרב היהדות, בריחת האינטליגנציה, הלאום כולו מדוכא — הבורגנות כפרולטאריון, אבל הדיכוי, השעבוד מתחלק במידה לא שווה; הפרולטאריון מפסיד יותר — ואילו הבורגנות פחות. בכלל, מהצד החיובי [המאטריאלי?] שבמאבק החברתי זוכה הבורגנות יותר, ואילו הפרולטאריון — פחות. כלום מחרף הקוג-

6. הד"ר של ברוכוב מדבר בהקשר זה על דיכוי מאורגן ודיכוי בלתי מאורגן. וכך גם פה המשכו של הטקסט.

פליקט? ודאי, שכן שיעור הערך העודף הלאומי לזכות האומה השלטת גדל בהתאם להשתפרות חייה החברתיים.⁷ ואילו היהודים יוצאים מקונפליקט זה כשמתחזק הצורך בהרחבה של ההתפתחות ההיסטורית. ככל שעולה רמת הרווחה החומרית של האומה השלטת, כן משתבה מצב היהודים — מבחינה אבסולוטית; אלא שמתפתח ביתר שאת הצורך בחיים לאומיים גורמאליים, ומורגש בהריפות יתרה הפער הסוציאלי בין האומה השלטת לבין האומה המדוכאת. אם ס"ס⁸ שואפים לממש מהר ככל האפשר את האידיאל הטריטוריאלי מתוך חשש שמא יתנוונו המוני העמלים היהודיים — הם מגיעים לאבסורד הגיוני. ההוויה אצלם [לדידם?] מתנוונת, גורמת לירידת רמתם של החיים הסוציאליים-כלכליים של היהודים, ואילו ההכרה מוליכה בכיוון הפוך, לשאיפה אל האידיאל הטריטוריאלי. אין זה הולם נאטריאליסטים היסטוריים. ההכרה וההוויה הולכות תמיד בכיוון אחד. השאיפה לאידיאל פרוגרסיבי, כמו [האידיאל] הטריטוריאלי, מגיחה כתנאי מוקדם רמת התפתחות תרבותית כזו של העם היהודי, שבה עשויה להופיע אצלו השאיפה לחיים מדיניים לאומיים גורמאליים. קבוצה חברתית, שלא באה על סיפוקה בצרכיה הכלכליים-חברתיים האלמנטאריים, לא תוכל להיאבק ולשאוף לצורות גבוהות יותר של חיים הפוליטיים. בכלל טוענת הסוציולוגיה: בה במידה שיבואו על סיפוקם הצרכים האלמנטאריים, יעלו וילכו צרכים חדשים, ובמידת סיפוקם ילכו ויווצרו צרכים גבוהים עוד יותר, וכן הלאה.

ניקה את היהדות לפני ארבעים שנה. המתבוללים מצאו מוצא ממצבם כיהודים על-ידי הטמיעה. הם טענו: ההמון היהודי חשוך, מיוחד, ועלינו לשמש מתווך בינו ובין התרבות האירופית. המון העמלים היהודים, שהלם לפני ארבעים שנה על צדיקים, בהתקרבו כעת אל התרבות האירופית, הוא דן ומתעניין בבעיית הסוציאליזם, המהפכה, בברנשטיין, במארקס, באנגלס, ברפובליקה ו'מורקאטיה', באוטונומיה לאומית, רוצה לומר באותן בעיות שהן צורך חיוני עבורו. ההמונים לא התבוללו (סבורים אנו) כפי שחלמו אנשי שנות ה-60. בהפוך הוא — הם נעשו לאומיים יותר בהשליכם מאזורי גוים, כמובן, את אשפת ימי הביניים; כדוגמא תשמש לנו הופעת מפלגת לאומית-פוליטית כמו הבונד, הציונות, ה'ס"ס. מה אומר לנו אבחון זה? היהודים הולכים בדרך התחיה, [בדרך] התהוות האומה. ברוסיה הפשית יוטב, יחסית, מצב היהודים: שוויון-זכויות אזרחי במידה שהוא נותן מרחב לפעילות כלכלית ופתרון הבעיה האגרארית לצד זה או אחר ישתרר את היהודי מן המתחרה המסוכן ביותר; עליות צורכי החיים של האיכר תשפר את מצבו של בעל-המלאכה היהודי, כיון שהוא עסוק בעיקר בייצור מוצרים לצריכה ישירה.⁹

7. בפרוטוקול לעיל, הערה 12 למבוא, מצוי מונח 'שיעור הניצול הלאומי' (עמ' 49).

8. מפלגת הפועלים הציונית-סוציאליסטית (ס"ס) — התגבשות מפלגתית ראשונה של קבוצות 'פועלי-ציון' — ינואר 1905.

9. המלאכה אינה מושמדת כליל, היא עוברת תהליך של קאפיטליזציה; מתהווה חלוקת עבודה: מתפתחת מלאכה מכוונת לסיפוק הטעם האישי; עצם ההתפתחות הקאפיטליסטית מולידה ענפי מלאכה נסויניים, ועלידי נד, גם אם לא ייקלטו היהודים

בכלל, כל הישג, כל הטבה בסביבה הסוציאלית משפיעה ברכה על היהודים, שכן אין לראות את חיי היהודים כשהם מבודדים. נכון, שכל הפיכה היסטורית מחזקת את האומה המדוכאה אבסולוטי, אבל בהשוואה לשיפור שחל במצבה של האומה השלטת יוצאת האומה המדוכאה חלשה יותר. המאה ה-19 היא מאת התחיה של האומות שגוועו כמעט. זהו תהליך אימאננטי של נאצינאליזציה. ההתבוללות הופכת לאוטופיה. האומה השלטת אינה מעוניינת בהתבוללות האומות המדוכאות, שכן תהליך כזה מוביל להיעלמות המושא שזממנו מפיקעים את הערך העודף. אמנם נכון, שהיחיד אינו מודע לזאת, אלא שההמון כולו חש בזאת יפה. ההתבוללות — אם אינה כפויה — היא בלתיאפשרית, כיון שלשם כך נהוצה סביבה כלכלית ותרבותית אחידה. ואילו אנו רואים כי מבחינה תרבותית דבקים האנשים בתרבותם הלאומית. לדוגמא: התפתחות 'הבונד', הסוציאליזמוקראטיה הרונית (האוקראינית) וכד'. די להצביע על תהליך התגברות הלאומיות ברוסיה, שבה יש ליהודים 106 בעלי ברית. גם הסוציאליזמוקראטיה וגם העריצות [הצארית] חייבות לוותר על ירוסיה אחידה ובלתימחולקת. אלא שעם התגברות הנאצינאליזציה מהרף והולך הקונפליקט; שכן כדי להיטיב את מצבם חייבים היהודים להיטיב את מצבה של הסביבה הסוציאלית. זהו יאפשר ניצול יתר. וכאן דין שווה לפרולטאריון ולבורגנות.

מכאן האנאלוגיה הנזכרת לעיל בין הסוציאליזם והלאומיות: בדיוק כמו שהסור ציאלים פותר את האנטאגוניזם המעמדי, כך פותרת האוטונומיה הטריטוריאלי את בעיותם הלאומית האנורמלית של מיעוטים לאומיים אקסטרטוריאליים, והחיים מוכיחים לנו כי האקסטרטוריאליות היא שורש הניצול הלאומי של העם היהודי.

К ВОПРОСУ О НЕОБХОДИМ[ОСТИ] ТЕРРИТОРИАЛЬН[ОЙ] АВТОНОМИИ

Референт очень часто употребляет слово "социализм" для аналогии к слову национализм. Социализм как наука устанавливает закономерное историческое развитие, открывает причины, условия этого развития. Социализм ставит перед каждым политиком задачу прогноза человеческого развития, с одной стороны, и заставляет

בשגיבים הגבוהים יותר של הייצור, גם או יוטב מצבם של האומנים היהודיים (קאו" סטקי — מהדררה המישיית של תכנית ארפורט), והה יגרום לחינוך הפסיכולוגיה הפרולטאריה ולהתורפת הנגזדים המעמדיים.

9. לפנינו דוגמא קולעת לשימוש בהיסקים מתחום היחסים המעמדיים לצורך הסברת תופעות בתחום היחסים הבין-לאומיים. מן ההנחה שקיים ניצול לאומי, מבקש המרצה להסיק שהאומות הנבוללות מעוניינות לשבור על איביקט הניצול, ולקיימו במצבו המשוועבד.

согласовать планомерность человеческих действий с объективного хода вещей. Всякая общественная группа находится в процессе движения тогда, когда объективная потребность исторического развития вступает в конфликт с возможностью исторического развития. Из этого конфликта данная общественная группа может выйти двояким образом: 1) или понижением своих потребностей, или 2) повышением, например, пролетариат и люмпен-пролетариат, как у того, так у другого существует конфликт.

Люмпен-пролетариат, благодаря объективным условиям своего развития, выходит из данного конфликта путем понижения своих потребностей или вырождением. Логически это вполне справедливо: такая общественная группа, которая разрешает свою проблему путем понижения своих потребностей — вырождается, например, краспокожие в Америке, дошедшие до вырождения путем все большего понижения своих потребностей.

Люмпен-пролетариат или другая вырождающаяся группа может выдвинуть идеал, но идеал этот или утопичен или реакционен. Что касается пролетариата, то он, как общественный класс, стремящийся выйти из конфликта путем расширения возможности и исторического развития, возрождается, ведя интенсивную борьбу. У него повышаются потребности в историческом развитии. Группа же вырождающаяся, не ведет никакой борьбы или же борьба ее мимолетная, как предсмертная агония, а потому она становится пассивным зрителем объективного хода вещей, ведущего ее к вырождению.

Старая теория "обнищания", делающая данную общественную группу сильной в борьбе вследствие страха, голода и смерти, потерпела давно уже крах. Уже Каутский в предисловии к 5-му изданию Эрфуртской программы в брошюре "Социальная реформа и анти-Бернштейн" говорит, что в данный исторический момент та группа держит знамя прогресса, которая стремится выйти из конфликта путем возрождения. Ее идеал заключается в том, чтобы создать такие условия, при которых потребность исторического развития соответствовала бы возможности.

Переходя к еврейской действительности, мы ставим следующие вопросы:

- 1) Существует ли конфликт в еврейской нации.
- 2) Обостряется ли этот конфликт в дальнейшем развитии.

- 3) Как выходит еврейский народ из этого конфликта: путем понижения своих потребностей в историческом развитии или повышения.
- 4) Разрешится ли этот конфликт территориальн[ой] автономией.

Еврейский вопрос есть вопрос национальный. Движение в пользу разрешения его есть движение национальное, но национальное движение не есть надклассовое; оно не исключает классовой борьбы внутри его; национальное движение есть движение междуклассовое, т.е., в национальном движении заинтересованы все классы, так, например, русская революция есть движение национальное: в ней заинтересованы все классы, но вместе с этим обостряются классовые противоречия внутри русской нации между пролетариатом и буржуазией. Если мы говорим о нациях, то мы указываем два типа наций: 1) господствующая и 2) угнетенная.

Господствующая нация, это творец своей национальной истории, это нормально живущая нация, в которой гармонично переплетывается общественная жизнь; одно обуславливает другое, или внутреннее содержание соответствует внешней форме, или надстройка — базису. Если же между формой и содержанием нет гармонии, как, например, в России теперь, то происходит конфликт, который после усиленной борьбы разрешается полным соответствием формы содержанию, иначе Россия, как, напр[имер], нация, вырождается бы.

Угнетенная национальность вечно переживает острый конфликт между базисом и надстройкой или содержанием и формой. Ее внутреннее содержание вгоняется в заранее данную, навязанную насильственным образом. Общественная жизнь в нормально живущей нации гармонична, а в угнетенной нации дисгармонична; базис не соответствует надстройке. Конфликт между формой и содержанием проходит красной нитью через всю историю национальности. Борьба между национальностями проявляется в двух формах: 1) конкуренция и 2) эксплуатация.

Конкуренция между нациями возможна тогда лишь, когда они поставлены на мировом рынке в одинаковых внешних условиях борьбы, как борьба буржуазии одной нации с другой; напр., между францужск[ой] и английск[ой] буржуазией. Это есть национальная конкуренция. Если же посмотрим на борьбу между господ-

ствующими и угнетенными нациями, то мы видим, что эта борьба принимает характер эксплуатации потому, что условие борьбы заранее предрешает победу нормальной нации, как, например, борьба русского и польского продукта. Побеждает русская буржуазия, так как она пользуется прерогативами преимущества. Отношения господствующей нации к угнетенной выражается в том, что она экспроприирует определенную часть энергии прибавочного труда, точно также, как буржуазия эксплуатирует прибавочную стоимость порлетариата.

Национальный гнет проникает во все поры общенациональной жизни, как напр[имер], эксплуатация Финляндии и Польши. Финляндия эксплуатируется только в политическом отношении, а экономика и культура вполне автономно развиваются. Польша эксплуатируется в политическом и культурном отношении, а евреи раньше и сильнее всего экономически, потом культурно и политически. Еврейский гнет направляется, к тому, чтобы расстроить социально-экономическую структуру и вынуждает приспособляться к чужим формам экономической жизни.

Специальный характер еврейского вопроса заключается в том, что евреи экономически непосредственно угнетены, в то время, как другие посредством. Сущность национально-политической эксплуатации заключается в том, что угнетенная национальность вырабатывает революционную энергию интенсивнее чем господствующая, так как она сильно эксплуатируется, а в выигрыше всегда пользуется господствующая нация.

Культурная эксплуатация угнетенной национальности это неимение его собственной культуры, вследствие того, что интеллигенция ее уходит в широкие, свободные ряды господствующей нации, где она имеет более широкое поле деятельности и созданные ею культурные ценности остаются у господствующей национальности, в то время, как сама интеллигенция является продуктом труда своего же угнетенного пролетариата. Методы борьбы с угнетенными национальностями бывают двух родов: 1) Организованная борьба, 2) Не организованная.

Борьба с Финляндией — иллюстрация ярко организованного гнета. В неорганизованном гнете угнетателя не видно, и гнет этот вытекает из объективных условий жизни данной нации. Напр[имер], еврейск[ая] нация: здесь планомер[ного] экономического гнета не

замечается. Напр[имер], ненормальная пролетаризация, т.к. капитализм ворвался в еврейскую среду, а не эволюционировался. Объективных условий для привития капитала в еврейской среде не наступило; евреи находятся в низших формах производства; больше работают, меньше получают; таким образом, затрачивается лишняя часть социальной энергии, которой пользуется коренной пролетариат. Угнетается вся нация. Организованный гнет совершают господствующие классы, а в неорганизованном гнете участвует и пролетариат, т.к., и он остается в выигрыше, напр[имер]: непролетаризации, развитие среди еврейства люмпен-пролетариата, бегство интеллигенции. Угнетается вся нация, как буржуазия, так и пролетариат, но гнет угнетения распределяется неравномерно; больше всего проигрывает пролетар[иат], а меньше всего буржуазия. Вообще, от политической стороны общественной борьбы выигрывает буржуазия больше всего, а пролетариат меньше всего. Обострится ли конфликт? Конечно, т.к. норма национальной прибавочной стоимости у господствующей нации увеличивается по мере улучшения общественной жизни.

Евреи же выходят из этого конфликта усилением потребности в расширении исторического развития. Чем выше поднимается уровень материального благосостояния господствующ[ей] нации, тем абсолютно улучшается и положение евреев, тем сильнее развивается потребность в нормальной национальн[ой] жизни; тем острее чувствуется социальное расстояние между господствующ[ей] и угнетен[ной] нацией. Если С.-С. стремятся возможно скорее реализовать территориальн[ый] идеал из боязни, что еврейские трудящиеся массы вырождаются, они доходят до логического абсурда. Бытие у них деградирует, ведет к понижению уровня социально-экономическ[ой] жизни евреев, а сознание ведет в противоположн[ую] сторону, к стремлению к территориальн[ому] идеалу; это не подобает историческ[им] материалистам. Сознание и бытие всегда идут по одному направлени[ю]. Стремление к прогрессивному идеалу, каков территориальн[ый] [идеал], предполагает для еврейского народа тот уровень его культури[ого] развития, когда у него [по]является стремление к нормальной национально-политической жизни. Общественная группа, не удовлетворенная в элементарн[ых] социально-экономических нуждах, не может бороться и стремиться к выс-

шим формам политическ[ой] жизни. Вообще, социология говорит: по мере удовлетворен[ия] элементарных потребност[ей], возрастают новые потребности, а по мере их удовлетворения возникают еще высшие потребности и т.д.

Возьмем еврейство 40 лет назад; ассимиляторы находили выход из еврейского положения путем ассимиляции, они говорили: еврейская масса темна, самобытна, и мы должны служить проводником между ней и еврейск[ой] культурой. Еврейская рабочая масса 40 лет тому назад мечтавшая о цаддиках, теперь, приобщившись к Европейск[ой] культуре, ныне обсуждает и интересуется[ся] вопросом о социализме, революции. Бернштейн, Маркс, Энгельс, о демократ[ической] республике, о национальн[ой] автономии, т.е. тех вопросов, которые являются для них насущной потребностью: они не ассимилировались, как (думали) мечтали 60-ники, а наоборот — все больше национализировались, отбросив, конечно, хлам средневековья; пример[ом] служит возникновение еврейских национально-политических партий, как Бунд, сионизм, С.-С. Что же говорит нам подобный диагноз. Евреи идут по пути возрождения, национализации в свободной России; положение евреев улучшится относительно. Гражданск[ая] равноправность, поскольку она дает простор экономическ[ой] деятельности, решение аграрного вопроса в ту или иную сторону, лишает еврея самого опасного конкурента; повышение жизненных потребностей крестьянина улучшает положение еврейского ремесленника, т.к. преимущественно он занят в производстве продуктов непосредственного потребления.*

Вообще, всякое завоевание, улучшение в социальной среде, благотворно действуют на евреев, т.к. нельзя рассматривать жизнь евреев в изолированном положении. Правда, каждый исторический переворот делает угнетенную нацию сильнее абсолютно, но в сравнении с улучшением положения господствующей нации она куда слабее. 19-й век — это век возрождения почти умерших нацио-

* Ремесло не уничтожается окончательно; оно капитализируется; устанавливается разделение труда; развивается ремесло, имеющее целью удовлетворить индивидуальным вкусам; само капиталистическое развитие вызывает извест[ые] отрасли ремесла, так что даже если евреи и не попадут в высшие формы производства, то и тогда улучшится положение еврейск[их] ремесленников (Каутский, 5 изд. Эрфуртск[ой] программы), что поведет к упорчению пролетарск[ой] психологии и к обострению классовых противоречий.

מפני שכל תחיקה חייבת להיות ביטוי משפטי של יחסי כוחות ממשיים, הנאבקים בחברה. לחץ מאורגן עשוי להימשך אף במסגרות חיים דימוקראטיות ותפשיות ביותר, שכן האומה השלטת משתלטה על המנגנון הממלכתי ומוסיפה בצורה זו לקיים את הדיכוי בשיטות מעודנות. בכל בתי-הנבחרים מוכרעות הבעיות ברוב קולות, ולפי שהאומה השלטת היא הרוב, הרי ממילא המיניסטריונים והמינהל יישענו תמיד על הרוב, כמו למשל באוסטריה. כל החירויות ללאומים המדוכאים נתגלו כריקות [מתוכן], ואף אם ההזקה בין האומות המדוכאות נדחפת קדימה, מעניקה לה הממשלה [המיניסטריון] את העדיפויות על חשבון לאומים מדוכאים אחרים. לדוגמא — התחזקות הפולנים באוסטריה על חשבון הרוטנים.

המשפטים מסווגים את כל זכויות [האזרח] לשלוש קטגוריות:

1. זכויות האזרח (חירות הביטוי וחירות המצפון, חירות הפרט וחירות ההת-כנסות);
2. זכאותו בשרות המדינה (הזכות לכהן במשרה ממשלתית, אזרחית או עירונית);
3. מחויבות המדינה בשרותים (לכל אזרח הזכות לתבוע מהמדינה בית-ספר, בית חולים וכד').

זכויות אלה מפקיעה לעצמה, למעשה, האומה השלטת, החל בזכויות הבסיסיות של האזרח כגון זכות השפה; ספק אם ברוסיה תהיינה כל 106 השפות שוות-זכויות. שפת הקשר תהיה רוסית, בבית-הנבחרים ידברו צירי הלאומים השונים רוסית, וכך יימנע מהקאלמיקים, למשל, להגן היטב ובמלאו הצורך על ענייניהם.

ניקה את חירות ההתכנסות: בכל אספה נוכחים פקידים מקרב האוכלוסיה המקורית. בגרמניה, לדוגמא, נשללה מהפולנים חירות ההתכנסות, מאחר שהפקיד אינו מבין את הלשון הפולנית. ניקה את חירות המצפון: החוק האוסר פתיחת חנויות ביום ראשון מפקיע את הזכות ואת הכיס של יהודים. נישול את הקאטגוריה הנייה: מאחר שהפקידים במשרות ממשלתיות מתגייסים מקרב האומה העומדת ליד הגה השלטון, כלומר מקרב האומה השלטת, נשללת למעשה מבני הלאומים המדוכאים האפשרות לתפוס כהונה ממשלתית. והרי המדינה זקוקה לפקידים רבים, שכן היא קאפיטליסט גדול, ולביצוע כל התפקידים דרוש צוות עובדים ענקי. יאמרו לנו, שלפרולטאריון אין כל ענין בכך. אין זו אמת, כי גם הפרולטאריון סובל מחוסר אפשרות להתקבל לשרות במסילת-הברזל, וענין זה בולט במיוחד. ניקה את הקאטגוריה השלישית: מתוקף אזרחותו יש לאדם הזכות לדרוש מהמדינה בתי-ספר לאומיים, שבהם ההוראה תיעשה בשפה הלאומית. ברם עדיין אין רואים זאת, על אף שהענין חשוב מאוד לכל הלאומים, שכן בלעדיו יורדת רמתם התרבותית.

מכאן, אפוא, שניצול מאורגן [קיים] אף במשטר דמוקראטי של המדינה. אמנם מצוי מעגל יחסים מסוים המוגדר במונח 'מצב פאסיבי', רוצה לומר מצב שבו האומה השלטת אינה מעוניינת לא בדיכוי ולא בניצול. ברם אינטרסים אלה, כמו למשל, סלילת מסילות-ברזל, הקמת בתי-ספר בתנאים של שיווי זכויות ממשי לכל שפה,

הם אמנם זכויות יבל כל אורח; אבל הקמתם [של מסילות ברזל ובתי-ספר לאומיים] תוכל להתממש במאמצים משותפים. ברם, בהעדר מוסדות לאומיים מתאימים, היכור לים לפקח על עניינים אלה, וכאשר בית-הנבחרים הכללי מתעלם, על-פי-כרח, מענין זה — נשאר, בפועל, התביעה לבתי-ספר לאומיים כקול קורא במדבר. ניקח את ההגירה. ההגירה האיטלקית היא בעיה מבלכתית; כל האומה מעונינת בהסדרתה, ואילו הגירת היהודים, למשל, אינה מעונינת כלל ואינה נוגעת למדינה הרוסית. ההגירה נוגעת רק ליהודים, וכדי להסדיר אותה לא די במאמץ וברצון של יהודי אחד לעזור ולתרום; נחוץ מוסד שיטפל בואת.

רואים אנו, אפוא, כי הגיצול הבלתי-מאורגן מוסיף לפעול, ועם גידולו גוברת האינטנסיביות של מאבק הלאומים הגוים לדואורגאניזאציה במכאניזם הממלכתי. כמו למשל אוסטריה, שמצוקתה העיקרית היא בואת שהעתיקה את חוקתה מחוקת 'הנאציאונאלשטאט', כלומר מדינת אומה אחת, וכעת עומדת בפניה הבעיה — להיות או לחדול. אין אנו דנים בנושא מבחינת הצדק, אין אנו פונים אל ההומאניות, אנו רק מכריזים: תנו לנו זכויות, שאם לא כן, לא תיהנו מהן גם אתם! ברוסיה מחריף המצב עוד יותר... אם באוסטריה הורג [המאבק] הלאומי מבין כותלי בית-הנבחרים ויצא לרחוב, הרי ברוסיה, שעברו עליה השתיטה הארמנו-טאטארית ופרעות ביהור-דים, יהיה המאבק הלאומי למרחץ דמים ברחובות, והמדינה תיקלע למצב של מלחמת אזרחים תמידית.

אי המוצא? כאשר מפקיעים את זכויות האזרח, קורה הדבר על שום שהיחידה הקולקטיבית, שאליה נשתייך האזרח, ובה הוא קשור באלפי נימים, נמצאת במצב של דיכוי. כל פגמי החזיקה של היום מקורם מכך, שהיא מתחשבת רק ביחיד ולא בקולקטיב, שאליו משתייך האזרח. כך, לדוגמא, אין אוסטריה מכירה באומה צ'כית, היא מכירה רק בעדה צ'כית; אין היא מכירה באומה רותנית, אלא בעדה רותנית, וכן הלאה. בראש וראשונה עלינו לתבוע שהמדינה תתיחס לזכויות הלאום כמו לזכויות של 'סובייקט'. זכות הסובייקט, הווה אומר אישיות הנתונה במסגרת חוקים קבועים ומוגדרים. סובייקט קולקטיבי-משפטי, רוצה לומר אומה, יוכל להתקיים בחימצא מוסדות מסוימים, שינמיכו את רצון העם. עיר, לדוגמא, היא סובייקט משפטי. יש לה מוסד משפטי מייצע (הדומה) ומוסד מחוקק (אופראוזה). בדברנו על לאום כעל סובייקט קולקטיבי משפטי אנו מתכוונים לדרוש הקמת מוסד משפטי מייצע ומוסד מחוקק, שניציגו יוכלו לבטא את רצון העם. הסעיף ה-19 של החוקה האוסטרית אינו מוגשם בתים עקב אי-התחשבות המדינה בלאום כקולקטיב משפטי מוגדר. הסוציאל-דמוקראטים דורכים במקום, בשננם את הסעיף — לכל אומה הזכות להגדרה עצמית. והרי את הזכות הזאת צריך לסייג על-ידי ערובות מסוימות, המתבטאות במוסדות מתאימים, והדבר אפשרי רק כאשר הלאום הופך לסובייקט משפטי. הסוציאל-דמוקראטים דורשים את ריבונות האומות. ריבונות משמע שלטון

3. הטעון כאן איננו בהיר, שכן לא ניתן הסבר במה גרועה הכרה בעדה צ'כית מהכרה באומה צ'כית.

בלתי-כוגבל ובלתי-תלוי. אלא שכאן צצה השאלה — היכן גבולותיה של ריבונות זו, כלומר, מה גבולות הסמכויות של כל אומה. קיימת היאוריה, שלפיה החיים הסוציאליים-כלכליים שייכים למדינה, ואילו התרבות — לאומה. אנו מקבלים בזו הדרך את האוטונומיה הבונדאית, והרי באוסטריה יש כבר אוטונומיה תרבותית, ואילו המאבק מתפשט ומתלבת. במה להסביר את הדבר? הענין הוא בכך שאומה הרוצה לחלוש על ההיסטוריה שלה צריכה לנהל את ענייניה הכלכליים, את ענייניה התרבותיים ואת ענייניה המדיניים, שכן היא גופא הינה נושא האינטרסים שלה. ברוסיה החפשית שלעתיד יהיו אוטונומיות [ממשלים] משלושה סוגים:

1. סיים או בית-נבחרים כולל של האימפריה;
2. סיים טריטוריאלי;
3. סיים לאומי.

אפשר לשרטט סכמה של תפקודי הסיימים הללו:

1. הסיים הכל-אימפריאלי:
  - א. תחיקה כלל-אזרחית ופוליטית.
  - ב. ייצוג דיפלומאטי.
  - ג. צבא וצי כלליים.
  - ד. מטבע וכול אחידים.
  - ה. האחדת תעריפי המכס.
  - ו. תחיקת עבודה כללית ואחידה וכו'.

2. סיים טריטוריאלי:

- א. בניית מסילות-ברזל.
- ב. הפירת נתבי מיס.
- ג. סלילה כבישים.
- ד. בניית גמלי מסחר וכו'.

3. סיים לאומי:

- א. משימות תרבות והשכלה.
- ב. בתי-ספר מקצועיים.
- ג. סטאטיסטיקה לאומית.³
- ד. אשראי זעיר.
- ה. החקלאות לצורתייה.

והעיקר: ו. הסדר ההגירה ומימוש הטריטוריה⁴ וכו'.

רבגוניות היחסים בין לאוס ללאום, בין הלאום לבין האומה השלטת, אינה מאפ-

³ כל לאום משתדל להציג את משנהו כמיעוט בסטאטיסטיקה הכל-אימפריאלית. אופיינית העובדה שהס"ד הרתנים דורשים בשביל היהודים אוטונומיה בגליציה (בוקובינה), הואיל ושם מספר הפולנים גדול במליון אחד ממספר הרתנים, ואת המליון הזה מהווים היהודים החיים בבוקובינה [גליציה].

⁴ כלומר בהגשמת הטריטוריאליזציה, הפיכת אומה אקסטריטוריאלית לאומה טריטוריאלי-לית, רואה בעל ההרצאה את האינטרס היהודי הלאומי.

שרת פתרון של שגרה כל עיקר. את התצורות המשפטיות של המיסוד הלאומי אפשר לראות כדלקמן:

1. כל לאום בינאציונאליסטי-גשטאט' הינו אגודה משפטית פוליטית-ממלכתית לצורך שלטון ושרות ממלכתי.
2. כחבר האיגוד המסוים ייחשב כל בן אומה נתונה, ללא-תלות בטריטוריה, שעליה הוא יושב.
3. תפקודית, קושר האיגוד יחסים באמצעות המוסדות המחוקקים (הסיים הלאומי) ובעזרת המוסדות המבצעים (מיניסטריונים).
4. תחום הסמכויות של כל סיים לאומי נגמר במקום שבו מתחיל תחום הסמכויות של סיים לאומי אחר. התלטות הסיים הלאומי מתייבות רק את חברי הסיים הזה.
5. בהיותו תחליף למדינה בתפקודים מסוימים, צריך המוסד הלאומי הזה ליהנות מסמכויות מתאימות: שליטה פינאנסית, זכות כפייה במיסוי, זכות הייצוג בגבולות סמכויותיו.

את מכלול הזכויות והחובות הגנו מכנים אוטונומיה לאומית-פוליטית. רפורמה זו הולמת את האינטרס של האומה השלטת. הרפורמה הלאומית היא בעיה דחופה. הבעיה החיונית של העם הרוסי, אם רוצה הוא לקיים חיים כלכליים ופוליטיים נורמאליים — היא לשים פדות בין אומות לטריטוריות.⁵

עד כה ביררנו את האופי העקרוני של אוטונומיה לאומית-פוליטית. אך כלום ניתן לעקוף את היהודים בתחומי אוטונומיה כזאת? ודאי שלא, מאחר שבהפרידנו את הסיימים הלאומיים מאלה הטריטוריאליים אנו יוצרים אפשרות למוסדות מסוג זה להגן על האינטרסים של אומות אקסטריטוריאליות. אבל האם מעוניין הפרול-טאריון במוסד לאומי-פוליטי כזה? לפרולטאריון ענין בדמוקראטיזציה של החברה. לגביו אין זו אבסטרקציה ריקה — שכן ככל שירפה הדיכוי החברתי ייטב לפרול-טאריון. נתאר לעצמנו מדינה קונסטיטוציונית ללא סיים לאומי; או אז ייאלץ הפרולטאריון להצטרף לקואליציה עם הבורגנות, כדי להילחם על האינטרסים הלאומיים שלו, כגון באוסטריה, שבה גם כעת מצטרף הלק גיכר של הפרולטאריון לקואליציה עם הבורגנות. מצב שונה לגמרי יתהווה כאשר ענייני הלאום יופקעו מסמכות הסיים הכללי של האימפריה ויימסרו לסמכות הסיימים החברתיים-לאומיים שלהם, בהם תוכל הבורגנות היהודית לנהל את המאבק עם הפרולטאריון היהודי, למשל, בשאלות השכלה כללית ומקצועית. לנו, כסוציאליסטים, חשוב שלא תשושש ההכרה המעמדית העצמית. ההשכלה המקצועית חשובה מאד לפרולטאריון, והלי-מודים הייבים להתנהל בשפת יידיש; התעשייה של כל ארץ תלויה ברמת ההשכלה המקצועית בה. הסטאטיסטיקה של הלאום חשובה לנו מאוד; בלעדיה לא נוכל לקבוע את הדינאמיקה של המציאות היהודית. סטאטיסטיקה לאומית רחבה אפשרית

5. כלומר החלת חוק האוטונומיה הלאומית-הפרטנאלית על כל האומות היושבות ברוסיה, תכתיב בתביעתו לסיים לאומי. לשון אחרת — יישום הפרוגרממה של הס"ד האוסטריים.

רק באספה לאומית. ארגונו של אשראי ועיר חיובב מאוד לבורגנות היהודית הועירה, ואפשר שניתקל בבעיית האזכרות היהודית, כפאליאטיב, [כגון] הקמת משק חקלאי ומשק חלב. ברם משימתו העיקרית של הסיים היהודי הלאומי תהיה ההגירה. ההגירה היא סימן היכר אימאננטי של מצב היהודים. התגייזות תלויה בשלושה תנאים:

1. מצבה של ארץ היציאה;
2. מצבה של ארץ הכניסה;
3. מצבה של ארץ המעבר.

ההגירה פונה מארצות בעלות להצים סוציאליים חזקים לארצות בעלות לתצים סוציאליים פחותים. אפשר שיתקיימו תנאים שווים בארץ היציאה ובארץ הכניסה; או אז ההגירה איננה קיימת כגורם, ואולם כצורך היא מורגשת ביותר. כיצד תיפתר שאלת ההגירה בסיים הלאומי? אנו נשאף לריכוז ההגירה בטריטוריה מסוימת. אין לצפות לאהדת כל המפלגות כלפינו. אלא שהחיים עצמם יעמדו ליטינג, ואז יובהר לכול, כי מחוץ לטריטוריה אין פתרון לבעיה היהודית וכי אף על פי שהיהודים השיגו את מירב היתרונות שניתן היה להשיג, עומדת עם זאת בעיית הגירתם על סדר-היום, והיא מכריחה להתחקות על הסיבה ההיסטורית של הבעיה.

הפרספקטיבה ההיסטורית של החיים היהודיים

הפרולטאריאט היהודי יעמוד כולו לצדנו בהשפעת החיים. אם יהיו היהודים אגודה משפטית-ציבורית, ימצאו בידיהם כל הכלים לויסות הבעיה של ההגירה. בכלל, בהגשמת הציונות לא מעניין אותנו הצד של רכישת הטריטוריה, אלא הצד של יישובה, אשר ביצעו ייתכן רק על-ידי מדינות חזקות ומוסדות פרטיים, בעלי שלטון פוליטי. המפלגה היא איגוד וולונטארי, אבל החישיגים של הסוציאליסטים-קראטיה בבית הנבחרים תופסים לגבי כל הפרולטאריאט, בין אם הוא סוציאלי-דמוקראטי ובין אם לאו... מוסד ציוני אינו יכול לפתור בעיות התישבות, שכן אין לו האמצעים המתאימים. גם מפלגה אין ביכולתה לפתור בעיה זאת, ואם נשווה את ההסתדרות הציונית עם מפלגה כלשהי — נגיע למסקנה מעציבה בשביל ההסתדרות הציונית, שכן אין היא מלכרת אנשים על בסיס אינטרסים יומיומיים של מציאות ממשית. למען הגשמתו של מפעל התישבות נחוצים מקורות עתק, שאותם אפשר להפיק בשיטה של מיסוי כפוי; זולת זאת ההסתדרות הציונית אינה גוף מיספטי. ארגונה ניתנה על שם הבנק האנגלו-יהודי הקולוניאלי. כל הנעשה, ואפילו כעת, בארץ-ישראל, נעשה תחת דגלה של אנגליה ועלול להילקח מאתנו ביום בהיר אחד. כלום צריך הפרולטאריאט להשאר בהסתדרות הציונית? אפילו כבשו הפרולטארים היהודים את הקונגרס, יהיו נאלצים להתזרז, כיון שלא יוכלו לעשות מאומה. ההגירה הסטיכית זורמת לארצות תעשייתיות, וההגירה המאורגנת — לארצות נחשלות. לגבינו תהיה ארץ הכניסה — ארץ הלחצים הקטנים ביותר, ואילו לגבי מהגרים בני לאומים אחרים — ארץ הלחצים הסוציאליים המירביים.

ובבואנו לסכם רואים אנו שהציונות ששולבה לתוך הבנת הבעיה הטריטוריאלית היהודית, [היא ענין] שבו הותבטה המחשבה הפרוליטארית ארבע או חמש שנים, כפי שהסוציאליזם האוטופי מתחבט בבעיות טכניות, למשל, פוריה ואון, כך מתחבטת גם הציונות האוטופית בצד הטכני: איך לישב את ארץ-ישראל; בעיות התשקיה; טיוב הקרקעות וכד'. [ואילו] אנו קובעים את הקשר הסיבתי בין ההווה ובין העתיד. אין אנו ממציאים סיים לאומי-פוליטי, אלא מגלים את הכורח שבו. לא סיים לאומי-פוליטי יארגן את העם היהודי, ההפך הוא הנכון — הסיים יהיה תוצאה של ארגון העם היהודי במסגרת מפלגות שונות.

ПУТИ И СРЕДСТВА К ДОСТИЖЕНИЮ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ АВТОНОМИИ

Теперь в наших задачах найти юридическое выражение того социального процесса в эволюции еврейской жизни; т.е.: программу минимум, ведущей к реализации идеала. Всякой программе вообще, предшествует анализ[ирование] действительн[ости]. Программа всякой партии намечает известный пункт, который она стремится превратить в законопроект; если программа полностью осуществляется, наступает диктатура данной партии, как, например, если программа С.-Д. будет полностью проведена, наступит диктатура пролетариата. Всякое социальное завоевание получает юридическую санкцию.

Каково будет юридическое выражение процесса национализации? Иначе говоря, как будет протекать жизнь в "Национал[итетен]-штат". Раньше всего надо отметить, что те формы политическ[ой] жизни, которые соответствовали "Националштату", совершенно непригодны "Национал[итетен] штатам", т.к. всякая конституция должна быть юридическим выражен[ием] реальных соотношений сил, борющихся в обществе; организованное давление может продолжаться при самых свободных демократическ[их] формах жизни, т.к. господствующая нация захватывает в своих руках государственный аппарат, и таким образом, при помощи утонченных мер все-таки продолжает угнетать. Во всех парламентах вопросы решаются большинством, а раз большинств[ом] является господствующая нация, то следовательно, министерство, администрац[ия] всегда опирается на большинство, как, например, Австрия. Все свободы для угнетенных национальностей оказались пустыми звуками, а даже если выдвигается наиболее сильная из угнетенных наций, то министерство дает ей привилегии за счет других угнетен-

ных национальностей. Как, например, усиление поляков за счет руссин в Австрий.

Юристы делят все права на 3 категории: 1) права гражданина (сво[бо]да слова, совести, личности и собраний), 2) состояние службы к государству (право поступления на государств[енную], земскую, муниципальн[ую] службу), 3) состояние государства к службе (каждый гражд[ан] имеет право требовать от государства школу, больницу и т.д.). Все эти права фактически узурпируются господствующ[ей] нацией, начиная с элементарных основных прав гражданина, напр[имер], право языка; вряд ли все 106 языков в России будут равноправны; языком сношения будет русский, в парламенте депутаты различных национальностей будут говорить по-русски, и таким образом, калмыки, напр[имер], не смогут хорошо и полностью отстаивать свои интересы.

Возьмем сво[бо]ду собрания. На всяком собрании присутствует чиновник коренного населения; так в Германии поляки, напр[имер], лишены свободы собрания, т.к. чиновник не понимает польского языка.

Возьмем свободу совести: закон, воспрещающий открывать магазины в воскресенье, узурпирует право и карманы евреев.

...Возьмем 2-ю категорию: т.к. чиновники на государственной службе рекрутируются из среды той национальности, которая стоит у кормила правления, т.е. господствующая нация, то, фактически, угнетенные нации лишены возможности занимать государственную и казенную должность; а чиновников государству нужно много, т.к. государство — это крупный капиталист и для выполнения всех функций необходим громадный штат работн[ик]ов. Но нам скажут, что пролетариату нет дела до этого. Это неправда, т.к. и пролетариат страдает от невозможности попасть на железнодорожную службу и особенно это резко выступает.

Возьмем 3-ю категорию. Поскольку каждый человек является гражданином, он имеет право требовать от государства национальных школ, где преподавание происходило-бы на родном языке, а это пока не замечается; в то время, как это очень важно для всех национальностей; потому что без этого понижается культурный уровень данной национальности.

Отсюда следует, что организованная эксплуатация [существует и] при демократическом устройстве государства. Но существует

известный круг отношений, который определяется термином "пассивное состояние", т.е. такое состояние, когда господствующая нация не заинтересована в угнетении и эксплуатации. Такие интересы все же требуют определен[ные] общие институты, как, напр[имер], постройка ж[елезных] дорог; устройство школ при фактическом равноправии языков является правом каждого гражданина, но постройка может быть реализована общими усилиями, но в виду то[го], что нет соответствен[ных] националь[ных] институтов, которые заведовали бы этими делами, а общий парламент, в большинстве случаев, совершенно игнорирует это, то фактически национальные школы остаются гласом вопиющем в пустыне. Возьмем эмиграцию. Итальянская эмиграция — это государствен[ный] вопрос; вся нация заинтересована в урегулировании ее, а еврейская эмиграция, напр[имер], совсем не интересует и не касается Российского государства; он касается только евреев, а для того, чтобы урегулировать его, недостаточно усилия и желания одного еврея помочь, пожертвовать, необходим институт, который занимался бы этим. И так мы видим, что не организованная эксплуатация продолжает действовать, и по мере эксплуатации растет более интенсивно борьба наций, создающих дезорганизацию в государственном механизме, как, напр[имер], Австрия, главная беда которой заключается в том, что она скопировала свою конституцию из националштат, т.е. государство с одной нацией, и пред Австрией теперь стоит проблема — быть или не быть. Мы не рассуждаем с точки зрения справедливости, мы не взываем к гуманности, мы заявляем: дайте нам прав, иначе вы их не будете иметь!

В России положение еще более обострится... Если в Австрии национальная борьба из стен парламента выходит на улицу, то в России, которая переживала армяно-татарскую резню, еврейские погромы, национальная борьба омоется кровью на улицах городов, и она вечно будет переживать состояние гражданской войны. Где же выход?

Когда узурпируют права гражданина, это происходит от того, что та коллективная единица, к которой он принадлежит, с которой он связан тысячами нитей, находится в угнетенном состоянии. Все дефекты современной конституции являются следствием того, что она считается только с личностью, а не с теми коллективами, к которому данный гражданин принадлежит, напр[имер], Австрия

не знает чешской нации, она знает только чешскую общину, она не знает русинской нации, а русинскую общину и т.д. Главное, чего мы должны добиваться — это, чтобы государство считалось с нацией как с правом “субъекта”. Правом субъекта называем личность, находящуюся в точно нормированных ограниченных законах. Коллективно-правовой субъект, т.е. нация, может существовать при наличных известных учреждениях, которые проводят волю народа в жизнь. Город, например, тоже правово субъект: имеет законосовещательный институт (Дума) и законодательную (Управа). Когда же мы говорим о нации как о коллективном правовом субъекте, то это обозначает, что мы должны требовать учреждения законосовещательного и законодательного органа посредством которого можно выразить волю народа.

19-й парагр[аф] Австрийск[ой] конституции не проводится в жизнь вследствие того, что государство не считается с нацией как с известным юридическим коллективом. С.-Д. тоже топчутся на одном месте, повторяя свой пункт: “Каждая нация имеет право на самоопределение”. Но ведь это право нужно обставить известными гарантиями, которые выражаются в известных учреждениях, а это возможно лишь тогда, когда нация становится правовым субъектом. С.-Д. требует суверенитета нации. Суверенитет это неограничен[ая] и независимая власть, но здесь является вопрос, где граница этих суверенитет[ов], т.е. сфера компетенции каждой нации. Существует теория, по которой государству принадлеж[ит] социально-экономическая жизнь страны, а культура — каждой нации; таким образом, мы получаем Бундовскую авто[но]мию. Но Австрия имеет уже культурн[ую] автономию, а борьба все больше и больше распространяется и разгорается. Чем же это объясняется? Дело в том, что каждая нация должна сама держать в руках свою историю; она должна сама ведать и экономическ[ими] и культурн[ыми] и политическими делами своими, поскольку она является носителем своих интересов. В будущей свободной России будут авто[но]мии трех родов: 1) **Общеперский сейм** (или парламент). 2) **Территориальный сейм**. 3) **Национальный сейм**. Можно схематически набросить функции этих сеймов:

1) **Общеперский сейм**

- а) Общегражданск[ий] и уголовн[ый] кодекс
- б) Дипломатическое представительство

- в) Общая армия и флот
- г) Общая монета и марка
- д) Общетаможный тариф
- е) Общерабочее законодательство и т.д.

2) Территориальный сейм

- а) Устройство железных дорог
- б) Устройство водных сообщений
- в) Устройство шоссе
- г) Устройство торговых портов и т.д.

3) Национальный сейм

- а) Культурно-просветительные цели
- б) Профессиональные школы
- в) Национальная статистика*
- г) Мелкий кредит
- д) Сельско-хозяйствен[ые] формы
- е) Самое главное регулирование эмиграции и реализации тер-
[р]итории.

Вообще, разнообразное отношение нации к нации, нации к гос-подствующей не дает возможности решать вопрос шаблонно. В общем, юридические формы национальных институтов таковы[е]:

- 1) Каждая нация в националитетсництате является публично прав-вовым союзом политически-государ[ственного] властвова[ния] и государств[енной] службы.
- 2) Членом данного союза считается всякий член данной нации, независимо от обитаемой им территории.
- 3) Союз функцион[ально] входит в сношение посредством зако-нодат[ельных] органов (Национал[ьный] сейм) и исполнител[ьных] (министер[ств]).
- 4) Сфера компетенции каждого национальн[ого] сейма кончается там, где начинается сфера компетенции другого националь-ного сейма; постановления данного национального сейма обя-зательны только для членов этого сейма.
- 5) Заменяя государство в определен[ных] функциях его, нацио-

* Каждая нация стремится представить в общеимперскую статистику другую в меньшинстве. Характер факт[ического] требования для евреев русинских [С.-Д.] автономии в Галиции [Буковине]. Поляков больше русин на 1 миллион и этот миллион — евреи, живущие в Буковине.

нальное учрежд[ение] должно пользоваться соответствующ[ими] прерогативами: финансовая власть; право принудит[ельного] взимания налогов; право представительства в пределах своей компетенции.

Всю совокупность прав и обязат[ельств] мы называем национал-политической автономией. Эта реформа лежит по линии интересов господствующ[ей] нации. Национальная реформа есть вопрос временный. Самым насущным вопросом русского народа, если он хочет вести нормальн[ую] экономическ[ую] жизнь, это освободить нацию от территории.

До сих пор мы рассматривали принципиальн[ый] характер национально-политической экономики. Но могут ли евреи быть обойдены в подобной автономии? Безусловно нет, т.к. разграничив национ[альные] сеймы от территориальн[ых], мы именно создаем возможность защищать подобным институтом интересы экстерриториальных национальностей. Но заинтересован ли пролетариат в подобном национально-политическом учреждении? Пролетариат заинтересован в процессе демократизац[ии] о[бществ]а. Для него это не абстракция пустая; чем больше общественный гнет уменьшается, тем выгоднее для пролетариата. Представим себе конституцион[ное] государство без национального сейма; тогда пролетариат должен входить в блок с буржуазными партиями для того, чтобы отстаивать свои национальные интересы, как, напр[имер], в Австрии, где и теперь значительная часть пролетариата вступает в блок с буржуазией.

Совсем другое дело, когда из общеимперского [сейма] изъяты дела каждой нации и переданы в их собственные национальные сеймы, где еврейская буржуазия будет вести борьбу с еврейским пролетариатом, напр[имер] за школьное и профессиональное образование. Для нас, как социалистов, важно, чтоб классовое самосознание не затушеввалось. Профессиональное образов[ание] очень важно для пролетариата, и преподавание должно вестись на еврейском языке; промышленность всякой страны зависит от постановки профессионального образования в ней. Статистика национальности очень важна для нас; мы не можем без нее определить динамику действительности. Широкая национальная статистика возможна только в национальн[ом] собрании. Организация мелкого кредита очень важна для еврейской мелкой буржуазии;

очень возможно, как паллиатив, нам придется столкнуться с еврейской крестьянской проблемой, устройство[м] сельско-хозяйственной и молочной фермы. Но самой главной задачей еврейского националь[ого] сейма будет эмиграционный вопрос. Эмиграция — это имманентный признак еврейского положения.

Эмиграция зависит от 3-х условий: 1) Положение в стране эмиграции, 2) положение в стране иммиграции, 3) положение в стране трансмиграции.

Эмиграция направляется из стран с большим социальным давлением в страны меньше[го] социальн[ого] давления. Бывают одинаковые условия в странах эмиграц[ии] и иммиграц[ии]; тогда эмиграция, как фактор, существует, а как потребность чувств[уется] сильно. Как разрешается эмиграц[ионный] вопрос в национальн[ом] сейме? Мы будем стремиться к концентрации эмиграции на определенной территории. Нельзя ожидать сочувствия всех партий к нам. Но сама жизнь будет говорить за нас; тогда всем станет ясно, что вне территории нет разрешения еврейского вопроса, что несмотря на то, что они добились максимум благ, которые они могли только получить — все же еврейская эмиграционная проблема будет стоять на очереди и это заставит умы понять историческую причину этой проблемы.

Весь еврейский пролетариат под влиянием жизни будет на нашей стороне. Если евреи будут представлять собой публично-правовой союз, они будут иметь в своих руках все орудия для урегулирования эмиграционной проблемы. Вообще в реализации сионизма нас больше интересует не момент приобретения территории, а колонизация ее, которая может быть проведена только сильным государством и частными учреждениями — имеющие политическую власть. Партия есть добровольный союз, но те завоевания, которые С.-Д. делают в парламенте, являются обязательными для всякого пролетариата, будь он С.-Д. или нет...

Сионистская организация не может разрешить колонизационного вопроса, т.к. она не имеет соответствующих средств. Даже партия не в состоянии реализовать эт[у] проблем[у], а если мы сравним сионистск[ую] организацию с какой-нибудь партией, то придем к печальному для сионистской организации выводу, т.к. она не сплачивает людей на почве повседневных интересов конкретной действительности. Для реализации колонизационного дела необ-

ходимы колоссальн[ые] средства, которые можно черпать на принципе принудительного взимания налогов. Кроме того, сионистская организация не официальное юридическое лицо. Уганда была дана на имя Англо-Еврейского колониального банка. В Палестине все, даже теперь, делается под флагом Англии и в один прекрасный момент может быть отнято.

Нужно ли пролетариату оставаться в сионистской организации? Если бы даже еврейский порлетар[иат] захватил в свои руки Конгресс, то и тогда — им бы пришлось отдать его обратно, т.к. они ничего не могли бы сделать. Эмиграция стихийная направляется в промышленные страны, а организованная эмиграция направляется в первобытные страны. Для нас страна иммиграции будет страной минимум социального давления, в то время, как для эмигрантов других национальностей она будет страной максимума социального давления. Приходя теперь к концу, мы видим, что внесенный сионизм в понимании еврейского территориального вопроса, над чем билась [?] пролетарская мысль 4—5 лет. — Утопический социализм бьется над техническими вопросами, как, например, Фурье, Оуэн, так утопический сионизм бьется над технической стороной, как заселить Палестину, орошение, мелиоризация и т.д.

Мы устанавливаем причинную связь между настоящим и будущим: Мы не выдумываем национального сейма, а открываем его необходимость. Не национально-политический сейм будет организовывать еврейский народ, а, наоборот — он будет результатом совершающейся организации еврейского народа в различных партиях.